

**ALGUNES NOTES SOBRE L'ASSENTAMENT
ORIGINARI DELS GOTS
SEGONS LA TEORIA DE W. MANCZAK**

Macià Riutort.

Aquest article vol ésser de difusió i donar a conèixer una nova polèmica sobre l'esgrellament de les llengües germàniques, alhora que prendre-hi part. La polèmica en qüestió fou encetada pel professor polonès Witold Manczak el 1982 i de llavors ençà no ha cessat.

Va néixer arran de l'assertió per part de Manczak que els gots haurien tingut llur assentament primitiu no entre els rius Oder i Vístula, com es venia afirmant fins ara (després d'haver-hi emigrat des de les contrades meridionals del que actualment és Suècia), sinó a l'extrem meridional de l'anomenada *Germània lliure*, i que, en conseqüència, cal fer una nova divisió del germànic, que quedaria constituït en tres grups: El germànic septentrional (que donaria origen al norrè oriental i occidental), el germànic central (l'antic *germànic occidental*) i el germànic meridional (que donaria origen al gòtic que ens ha pervingut)¹.

El mètode per arribar a aquesta conclusió n'ha estat un de lexicostatístic. S'ha comparat el lèxic de diversos fragments de la traducció dels evangelis al gòtic amb la seva contrapartida alt-alemanya, neerlandesa, baix-alemanya i sueca. Per establir un grau de parentiu entre dues o més llengües, Manczak rebutja l'ús de criteris fonètics, fonològics, morfològics i sintàctics i afirma que només una comparació del vocabulari pot aportar dades fiables al respecte².

La teoria de Manczak, així com és exposada en els seus articles dels anys 1980, 1982 i 1984 és atacada per G. Jo Steenberg, Henrik Birnbaum, Herbert Penzl i Joseph C. Salmons³. L'any 1987, Manczak publica dos nous articles, essencialment una resposta a Salmons i a Penzl, en els quals defensa les seves posicions i la validesa de la seva teoria. Serà amb aquests dos darrers articles amb què nosaltres ens ocuparem principalment ací⁴. Manczak basa el seu mètode de treball en una sèrie de postulats, de tesis que ara voldria passar a discutir.

1. La primera tesi de Manczak diu:

*"For determining the kinship of languages, phonetic criteria are useless"*⁵.

Per demostrar-ho, ens presenta un exemple tret del camp de l'eslavística. Segons ell, el polonès, una llengua que pertany al grup de l'eslau occidental, presenta més semblances amb l'ucraïnà (una llengua del grup de l'eslau oriental) que no pas amb el gran rus (llengua igualment del grup de l'eslau oriental)⁶. Però aquesta major similitud entre polonès i ucraïnà no es dona, segons ell, en el camp de la fonètica, on polonès i rus s'assemblen més. L'exemple de Manczak fa, i vulgueu-me perdonar la duresa de l'expressió, olor de manipulació dels fets, ja que ell es calla que les divergències entre ucraïnà i polonès o ucraïnà i rus que ell addueix en el camp de la fonètica, es deuen a innovacions fonètiques de l'ucraïnà que no són compartides ni pel polonès ni pel rus (tret d'un sol cas, el de l'ensordiment de les consonants sonores en posició final de mot, que es conserven com a sonores en ucraïnà), i que per tant, som davant un nou cas de conservadurisme (aquí, fonètic) que dues àrees laterals d'un domini lingüístic davant una certa *Neuerungsfreudigkeit* de les àrees centrals del mateix domini lingüístic (tot plegat quelcom de força conegut per a qui es dediqui o s'hagi dedicat a la dialectologia): El polonès i el rus són àrees laterals dins el territori on es parlen idiomes eslaus, mentre que el rus blanc i l'ucraïnà, en són àrees centrals⁷. Nosaltres pensem que l'establiment del grau de parentiu genealògic entre dues o més

llengües no es pot pas basar només en un estudi de llurs sistemes en el temps, però els ha de tenir forçosament en compte, ja que la fonètica és, usant una metonímia, el vestit d'una llengua, aquella part, doncs amb què entrem en primer lloc en contacte, molt abans del contacte "semàntic". Així, la presència o absència dels efectes de l'anomenada *primera mutació consonàntica* en el consonantisme d'una llengua indoeuropea ja ens indica de bell antuvi si som o no davant una llengua germànica, és a dir, ens serveix per establir d'entrada a quin grup lingüístic indoeuropeu cal adscriure-la immediatament.

2. La segona tesi en què basa els seus resultats és:

*"For determining the genetic relatedness of languages, inflectional criteria are useless, too"*⁸.

Aquesta afirmació és feta després d'haver comparat un text gòtic (Marc 8) amb els seus corresponents eslau eclesiàstic antic i anglès. Partint de l'axioma que l'anglès i el gòtic són llengües germàniques, mentre que el búlgar antic ho és eslava, descobreix més concomitànies morfològiques entre l'eslau eclesiàstic antic i el gòtic que no pas entre el gòtic i l'anglès. Seguint el seu raonament, si a l'hora de determinar el parentiu de dues llengües ens deixéssim guiar per raons de caire morfològic, en resultaria que el gòtic i el búlgar antic són llengües més estretament emparentades entre si que no pas el gòtic i l'anglès, ço que representaria una absurditat. Acte seguit, Manczak compara el lèxic dels fragments en qüestió, i *voilà!* nota que els lèxics anglès i gòtic són més acostats l'un de l'altre que no el lèxic del gòtic i el de l'eslau eclesiàstic antic entre si, de la qual cosa se n'ha de desprendre -sempre segons la seva argumentació- que no és pas una comunitat en la morfologia allò que determina el parentiu de dues llengües, sinó una comunitat de lèxic. Nosaltres gosem dir que tornem a ésser davant una manipulació dels fets. No ja perquè ara Manczak es calla l'evident ressemblança entre gòtic i anglès a nivell fonètic -ço que, si ho fés, el portaria a haver de desdir-se de la seva primera tesi segons la qual l'ús de criteris fonètics no són pas d'utilitat-, molt

superior que no entre gòtic i eslau eclesiàstic antic o anglès i eslau eclesiàstic antic, sinó perquè Manczak compara una llengua germànica del segle IV de la nostra era (el gòtic), d'una banda amb una llengua igualment germànica, l'anglès, però en un testimoni del segle XX, i de l'altra, amb una llengua eslava del segle X (l'eslau eclesiàstic antic, així com ens és atestat a través de la traducció a aquesta llengua dels evangelis). Vet ací la seva manipulació dels fets: si hagués fet la seva comparació a partir de la traducció dels evangelis a l'anglès antic⁹ per un costat i al búlgar modern per l'altre, els resultats que ell hauria atès, haurien estat ben bé tots uns altres: Perquè l'anglès antic conserva una riquesa morfològica en gran part comuna al gòtic que l'anglès modern ha perdut, i que el situaria en un estretíssim grau de parentiu amb el gòtic, mentre que, per l'altre cantó, ens les hauríem amb una llengua que ha perdut la riquesa morfològica que antigament tingué: el búlgar modern.

A part d'aquest fet, que ens mostra un investigador agafant aquells elements de comparació que hagin de reforçar la seva tesi que els criteris morfològics no són d'utilitat per a determinar la relació genètica de dues o més llengües i deixant de costat aquells que poguessin produir l'efecte contrari, hi ha un altre punt força conflictiu: Després de la comparació morfològica entre totes tres llengües, Manczak en compara els elements lexicals i estableix, com hem dit, un alt grau de concomitància entre els lèxics del gòtic i de l'anglès, ço que els fa anar junts, mentre que el búlgar queda sol. Però és Manczak, sense dir-nos quins criteris fa servir, el que decideix quan hi ha una ressemblança lexical entre anglès i gòtic i quan no n'hi ha, la qual cosa li permet d'equiparar formes lexicals que des d'un punt de vista purament formal, tenen una certa ressemblança, però que etimològicament no estan pas emparentades entre si. És el que en alemany es denomina *Kling-Klang-Verwandtschaft*, l'establiment d'un parentiu entre dues formes existents, basat només en la semblança fonètica, però no en un vertader estudi etimològic. Així equipara

Gòtic *du* i anglès *unto*.

Gòtic *gaggan*   i anglès *go*.

Gòtic *mannahun*   i anglès *no man*.

Gòtic <i>niba</i>	i anglès <i>neither</i> .
Gòtic <i>swe</i>	i anglès <i>as</i> .
Gòtic <i>wisan</i>	i anglès <i>were, etc...</i>

que no tenen res a veure. En altres llocs equipararà el gòtic *du* i l'alt-alemany *zu*, el gòtic *mawi* i l'alt-alemany *Magd*, etc.

La qüestió no acaba emperò ací, sinó que continua en negar, de l'altra costat, la comunitat de formes lexicals entre per exemple gòtic i búlgar quan aquesta comunitat va en contra dels seus interessos. Així, equipara el gòtic *hlaifs* (genitiu *hlaihis*) "pa alís" amb l'anglès *loaf*, però nega la mateixa relació amb el búlgar antic *chlebu*, o equipara el gòtic *izwar* "vostre" amb l'anglès *your* (encara que un llec, i ell sembla guiar-se pel criteri d'un llec, és a dir, pel criteri de la pura i simple semblança formal, potser veuria més aviat una relació entre aquest mot gòtic i el seu equivalent búlgar antic *vas*), però nega la relació entre el gòtic *izwar* i el búlgar antic *vasi*. Arribats ací, ens convé passar a considerar la seva tercera i penúltima tesi:

3. "...the unanimous opinion according to which linguistic kinship depends on grammatical structure is false"¹⁰.

Manczak no precisa més. Versemblantment no fa sinó repetir el que ha proposat a les tesis 1 i 2, tot i que també es pot entendre com una referència a una comparació (o classificació) tipològica de dues o més llengües, és a dir, a tipus d'estructura lingüística. D'ésser així, no em desplaï pas de donar-li la raó, bé que matisant que jo no seria tan taxatiu com ho és ell¹¹.

Ja per acabar, passem a la darrera tesi de Manczak:

4. "...not phonetic or inflectional features but roots allow us to determine linguistic relationship, [...] with the restriction that roots are to be counted not in dictionaries but in parallel texts"¹².

Potser si, personalment sóc de l'opinió que, després d'haver depassat la barrera del fonètic, el primer que ens informa del parentiu d'una llengua amb una altra és l'existència d'un vocabulari comú. Però s'ha d'anar molt en compte, perquè si del que es tracta, no és d'establir el pur parentiu de dues llengües, sinó llur classificació genealògica, aleshores s'ha de tenir en compte la *història* d'aquestes llengües, la qual cosa equival a dir la *història de llur vocabulari*, història que Manczak no té pas en compte. No podem pas comparar un text qualsevol del segle IV amb un text del segle XVI com fa ell (si no es tracta naturalment de la còpia del mateix text) ni encara que estiguem davant la versió a diferents llengües del mateix text, i restar tan impassibles. A banda, que no conec cap llengua que en un lapsus de temps semblant no hagi sofert un fortíssim canvi a tots els nivells, lexical, sintàctic, morfològic i fonètic-fonològic. Dit d'una altra manera, un dels texts que ell, com hem vist, utilitza per a la seva comparació d'isoglosses lexicals és el capítol vuitè de l'Evangeli de Marc. Doncs bé, aquest fragment del segle IV és, traslladant-lo a la nostra *història* lingüística, un fragment en llatí, que en el segle XVI s'hauria convertit en un text català que gairabé ja podríem qualificar de modern, i entre llatí i català modern: no hi ha una fossa abissal que els separa a tots els nivells? I si això és així amb la mateixa llengua, no ha de succeir més que més amb dues llengües emparentades de prop (gòtic i suec) però al capdevall diferents des d'un bon començament? Hi ha una distància temporal entre cada un d'aquests texts de mil dos-cents anys, en la qual s'és desenvolupada una forta evolució dels subsistemes de cada llengua. Manczak no té doncs en compte la *Zeitgebundenheit* de la llengua, actua com si cada llengua fos un sistema lingüístic inalterable, estable, inamovible, i aquí rau potser el més gran error en els seus plantejaments. L'enfocament de les llengües com a quelcom d'inamovible el porta a no tenir en compte el factor de "*susstitució lexical*", és a dir, el renovellament constatat del lèxic d'una llengua pels més i múltiples motius: El contacte interlingual, la

col.lisió d'homònims, la influència i anivellament interdialectal, l'element que podríem anomenar sociolingüístic etc.¹³, no compten per ell. Manczak parteix en els seus articles d'una concepció de la llengua com a quelcom no només d'inalterable, sinó també de monolític, d'uniforme, que no s'adiu pas a la realitat lingüística el fet de no tenir esment dels diferents "estils" que es donen en una llengua: No té en compte que el lèxic d'una llengua tot sovint està estructurat ("gegliedert") estilísticament, i que l'ús del lèxic depèn d'una banda de l'estil personal de cada individu o sia, el que en podríem anomenar l'estil idiolectal, (i que pot variar moltíssim no ja en relació amb la mena de text que estigui creant, sinó també en relació amb altres variables com són l'edat, les experiències personals que aqueix individu vagi vivint, la personalitat que tingui etc.), depèn de l'estil genèric ("Textsortentil")¹⁴ -el que en podríem anomenar l'estil textual- i que en el nostre cas provoquen que el traductor del text faci ús d'un llenguatge que podem qualificar de "solemne" o fins i tot, "biblic", i d'un estil epocal. Tot això fa que cap traducció d'una mateixa obra a una mateixa llengua no sigui mai igual (per bé que si semblant) a tota altra traducció de la mateixa obra a la mateixa llengua, i per aquesta raó, els resultats de la traducció d'una obra com és la *Bíblia* a una mateixa llengua en una mateixa època seran força variables, depenent sempre de qui els tradueixi: Basta veure quantes de traduccions hi ha de la *Bíblia* a l'alemany modern o quantes n'hi ha al castellà o quantes al català (sigui de tota la *Bíblia*, sigui només de part d'ella), i com cada una d'elles s'aparta força de la resta, malgrat llur natural i innegable ressemblança motivada pel mateix original. Això vol dir, aplicat al nostre cas, que els resultats de Manczak potser no serien els mateixos si en compte d'agafar una sola traducció de la *Bíblia* a l'alemany i a les altres llengües germàniques, n'hagués agafat varies. Creiem que precisament al darrera del fet que no ho faci pas hi ha la por que els resultats obtinguts llavors difereixen massa els uns dels altres. El mateix Manczak demostra com poden divergir els resultats segons que s'agafi una determinada traducció de la *Bíblia* o una altra, al seu article de 1987¹⁵, quan ho fa sense adonar-se'n, amb la qual cosa, fa dubtar fins i tot de la seva preparació com a filòleg: En aquest article, Manczak vol incloure dins la seva comparació el frisó, i ho fa amb una

pretesa traducció del *Nou Testament* al frisó occidental¹⁶; el que passa, és que, a despit del títol de l'obra (*Dat näie Testament in dat ostfräske Plattdüts öferset' t*), Manczak agafa per frisó el que en realitat és un text baix-alemany: és a dir, desconeix que allò que s'anomena *frisó occidental* (en alt-alemany *Ostfriesisch*, en baix-alemany *Oostfrääsk*), no és pas frisó -en contra del que caldria suposar, atès el nom-, sinó baix-alemany septentrional, i que el veritable frisó occidental rep el nom (per més que, injustament) de *Saterländisch* o *Saterfriesisch* en alt-alemany i de *Seeltersk* o *fräisk* en frisó occidental, en esguard del *Saterland* que és el *Restgebiet* d'aquest dialecte del frisó. Aleshores, és força interessant de constatar que Manczak, que ignora aquest fet, arriba a establir graus de parentiu molt diferents per a la mateixa llengua (el baix-alemany), segons que el punt de partida en la comparació entre aquesta llengua i el gòtic sigui una o altra traducció de la *Bíblia*, un o altre dialecte, un o altre sociolecte¹⁷.

Tornem a la qüestió de la variació d'un mateix text per mor de l'estil: Salmons retreu a Manczak en el seu article de 1985 que ell no tingui en compte aquest punt, el qual, amb el mètode de treball de Manczak, pot fer variar molt els resultats de l'estudi. Així, Salmons esmenta que el traductor suec de la *Bíblia* en un moment posa *båt* per *skip*, amb la qual cosa, se separa de l'alemany i del gòtic que tenen *skip* i *Schiff* sempre, però que, quan ho fa, no ho fa perquè en suec hi hagi una diferenciació semàntica entre *båt* i *skip* que l'obligui a usar adés un d'aquests dos mots, adés l'altre, sinó que *ho fa mogut per motius estilístics, concretament, per tal d'agilitzar* el seu estil, evitant la repetició (monòtoma) del lexema en concret¹⁸, i el mateix gosaria retreure-li des d'aquestes línies pel que fa a l'ajuntament del gòtic *gudafaurhts* amb l'alt-alemany *gottesfürchtig* contra el suec *from*, on la tria d'aquest darrer mot per part del traductor suec es deu purament a una qüestió d'estil i no de vocabulari: Al costat de *from*, el suec té *gudfruktig*; i en aquest cas, cal retreure a Manczak una cosa més; que per a nosaltres, de cara a la determinació del parentiu genètic de les llengües gemàniques entre si, no hi fa res que el traductor n'usi un o l'altre, ja que tots dos mots són en suec manlleus del baix-alemany!¹⁹ I això, Manczak no ho té pas en compte de la mateixa manera que en

la seva contesta del 1987 no dóna cap resposta als retrets de Salmons²⁰. Així mateix, en la llista oferta al seu article del 1987, la variació estilística fa que un traductor usi *Söhne* allà on un altre usa *Kinder, zu Hause* allà on un altre hauria pogut usar *daheim*, etc.²¹ I arribats ací voldria exemplificar la importància de l'element personal en l'afaiçonament lingüístic de tota traducció bíblica fent esment de la poderosa empremta personal que Luter conferí al llenguatge bíblic: Abans de Luter la *Bíblia* ja havia estat traduïda a l'alt-alemany i al baix-alemany, però Luter crea senzillament la bíblia alemanya, en tal mesura, que fins i tot els catòlics del sud del territori lingüístic alemany acabaran per adoptar moltíssimes de les seves solucions, per no dir totes. Darrere cada traducció de la *Bíblia* a un idioma germànic, hi ha segles de lluita amb l'original llatí, segles de formació del vocabulari religiós cristià d'aquestes llengües a partir d'aportacions personals de molts de religiosos, les quals, en la majoria dels casos, no tenen més que una existència efímera, sense reeixir a entrar dins la llengua comuna. Luter aconseguí de fer comú a Alemanya un tipus d'estil com a traductor, i un tipus de llenguatge religiós, de forma que, almenys en aquest terreny podem parlar d'abans de Luter i de després de Luter, i el que és més important i que Manczak no sembla voler acceptar: La influència de la terminologia religiosa i de la llengua *bíblica* de Luter no només queda reservada a l'alt-alemany mitjà, sinó que s'estén pel baix-alemany, per l'alemany superior i fins i tot pels idiomes escandinaus²².

A tall de resum direm, doncs, que la idea de Manczak d'cruir l'assentament originari dels gots a través d'establir la major concomitància lexical amb la llengua d'un altre grup de població germànica per mitjà d'una anàlisi lexicostatística de llurs lèxics és en principi bona, però condemnada d'antuvi al fracàs en no tenir en compte els resultats d'altres tècniques investigatòries. I si encara s'ha d'admetre que el resultat que ell ateny que gots i alemanys superiors hagueren d'estar en contacte en una època remota, s'ha de convenir que aquest resultat no li dóna pas peu a fer les hipòtesis que fa, ja que aquest resultat també havia estat atès per mètodes tradicionals a través d'un

estudi fonamentat i sòlid de les llengües germàniques i llur interrelació a tots els nivells.

El sòlid edifici tradicional parteix de la necessitat de diferenciar entre vocabulari *heretat* i vocabulari *manllevat*. Per establir el parentiu genealògic de dues llengües s'havien de separar totes dues menes de vocabulari; altrament es podria arribar a conclusions falses, com és el que fa Manczak. Ningú no ha negat fins al moment les concomitàncies lexicals entre l'alt-alemany i el gòtic, les quals no tan sols no han estat negades, sinó que han estat estudiades a fons per molta gent. Manczak hauria de tenir en compte aquest estudis, segons els resultats de les quals la majoria d'aquestes concomitàncies no són d'origen genealògic comú, sinó degudes a la influència del gòtic sobre l'alt-alemany²³, de tal manera que s'ha arribat a parlar de l'alemany com a d'un "*gotisiertes West-germanisch*"²⁴, i que serien fruit de l'actuació de l'anomenada missió gòtica²⁵ en territori alemany superior, així com del contacte, documentat històricament, entre gots i alemanys superiors pel qual una bona part del territori de l'alemany superior manté estretes relacions culturals i polítiques amb els ostrogots d'Itàlia, a través de les quals s'explica l'entrada de cabal lèxic got dins l'alt-alemany²⁶.

La visió tradicional té en compte l'evidència arqueològica que no situa els gots en el sud de la Germània lliure, sinó entre els rius Oder i Vístula, des d'on haurien tingut contacte igualment amb els germànics de l'Elba, ço que explicaria algunes concomitàncies lexicals i de gramàtica no atribuïbles a la influència d'un grup damunt l'altre²⁷, sinó a desenvolupament comú. Manczak ho hauria de saber i tractar d'explicar per què la seva teoria hauria d'ésser millor que aquesta. A part de tot això, la teoria tradicional situa els gots en un territori situat entre l'Oder i la Vístula, el qual haurien arribat des d'Escandinàvia, ço que està d'acord amb material històric (Jordanes), amb el material arqueològic i el rúnic²⁸.

El postulat de Manczak que el parentiu més estret de dues o més llengües es fa només palès en l'ús d'un lèxic comú en un idèntic context, entenent per igualtat de lèxic la igualtat de lexius, i deixant

fora de tota consideració aquelles divergències lexicals que siguin degudes a la morfologia, tant la flexional com la derivacional, ni aquelles divergències produïdes per una diferent evolució fonètico-fonològica, com per exemple, metàtesis, metafoia, etc., és vàlid per determinar grosso modo el parentiu genealògic de dues llengües dins una família lingüística els membres de la qual ja han estat determinats: aleshores, el mètode de Manczak és inefectiu, és massa *grobmaschig*, ja que aleshores la investigació del vocabulari ja no basta, sinó que s'hi ha d'afegir l'estudi de la fonètica, fonologia, morfologia i sintaxi de les llengües en qüestió, estudi que aleshores pot ésser tant o més instructiu que l'estudi de només el seu vocabulari. Vet ací un del hàndicaps de la glotocronologia. És vera que ell nega ésser glotocronologista, i que afirma que l'únic que hi ha de comú entre ell i els glotocronologistes és l'ús de la lexicostadística²⁹, però que ell, a diferència d'un glotocronologista no analitza pas una llista de mots -i per tant, un nombre reduït de mots- sinó textos -i per tant, un nombre en principi il.limitat de mots-, amb la qual cosa, els seus resultats són o han d'ésser forçosament més fiables. En principi, això pot ésser cert, però només en principi, ja que precisament els resultats que ateny deixen entreveure una ressemblança major que no hi ha a primera vista. De primer, matisem que els glotocronologistes no fonamenten els resultats obtinguts en llurs investigacions en la comparació de llistes de mots, com diu Manczak, sinó en llistes de *mots que reproduïxen el vocabulari bàsic de les llengües a comparar*. El vocabulari bàsic d'una llengua, així com ens és presentat pels glotocronologistes, inclou els anomenats *mots funcionals* d'una llengua, els numerals, les parts del cos humà, fenòmens físics naturals (aigua, sol, lluna) etc. així com les designacions de les activitats biològiques bàsiques (dormir, menjar...)³⁰. Doncs bé, si partim del fet que tot text, pel que sembla, és format ja d'entrada per un cinquanta per cent de mots funcionals³¹, les posicions dels glotocronologistes i les de Manczak ja s'acosten en un cinquanta per cent, i si deixant de banda els *mots funcionals* agafem els *mots lexicals* (alemany: *Inhaltswörter*) que Manczak ens ofereix a les seves taules comparatòries (per exemple, Manczak 1987, pàgines 2-4), veurem que la base comparatòria usada per Manczak es continuarà acostant a les dels glotocronologistes, ja que un gran nombre de *mots lexicals* que entren dins la comparació de Manczak també surten

a les llistes de vocabulari bàsic usades pels glotocronologistes³². I pel que fa a la resta de mots, ens trobem que tots, menys tres (*gichtbrüchig*, *Kriegsknechte* i *Finsternis*) són específics del llenguatge bíblic o tenen si més no fortes connotacions religioses: *Himmelreich*, *Priester*, *reinigen*, *Aussätziger*, *Zähneklappern*, i *Zeugnis*.

I si hi afegim el que ja hem tractat més a dalt, és a dir, la variació lexical motivada per raons estilístiques, i la qüestió de la sinonímia que s'hi amaga al darrere, que fa que el qui ha hagut de confeccionar les llistes s'hagi hagut de decantar per la inclusió d'un determinat sinònim quan n'hi ha varis, aleshores, la divergència és mínima. Dit d'una altra manera: Manczak és possible que no sigui un glotocronologista, però els seus resultats, malgrat tenir un punt de partida diferent, acaben essent els mateixos que els dels glotocronologistes.

De tot això s'en desprèn al meu entendre que el mètode lexicostàtic emprat per Manczak per aconseguir una agrupació genealògica de les llengües germàniques i d'aquesta manera establir el lloc d'assentament originari dels gots és poc adequat, ja que les conclusions a les quals l'aplicació del seu mètode el porten no són ja d'antuvi fiables en no fer distinció entre lèxic manllevat i lèxic heretat, semblances lexicals degudes al préstec lingüístic i semblances lexicals que deriven d'un desenvolupament lingüístic comú. A banda de tot això, la seva tesi que els gots habitaren el territori sud de la Germània lliure no és tampoc gens fiable, car és feta sense tenir en compte l'esplet de material arqueològic, històric, rúnic i linguocomparatístic que els suposa primerament al territori escandinau meridional d'on passarien al continent i concretament al territori situat entre el riu Oder i Vístula (encara que restes llurs romandrien en territori suec fins a l'assimilació llur -almenys lingüística- a les tribus norrenes que els envoltaven, com Wolfram Euler ha indagat³³).

NOTES

1. Cf. Manczak 1980, Manczak 1982, Manczak 1987 i Manczak 1987b.
2. Cf. Manczak 1987, pàgines 6, 7 i 9.
3. Cf. Birnbaum 1984, pàgina 150, considera les seves tesis "insostenibles" (quite untenable). Penzl 1985, pàgina 157 considera les conclusions de Manczak "especialment absurdes" (*besonders absurd*) i, el darrer de tots Salmons 1985, pàgina 458, tot i que no ateny conclusions tan enèrgiques, es mostra força escèptic pel que fa als resultats atesos per l'aplicació del mètode de Manczak, Steenbergen 1982.
4. Citat el primer com Manczak 1987 i el segon com a Manczak 1987b.
5. Cf. Manczak 1987, pàgina 6.
6. Els mots de Manczak són "*Polish is more closely related to Ukrainian than to russian*". No diu com s'arriba a tal conclusió.
7. Per a més detalls al respecte, remeto a l'obra de Joan Veny, *Introducció a la Dialectologia Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1985 (Biblioteca Universitària), pàgina 128.
8. Cf. Manczak 1987, pàgina 7.
9. Cf. Walter William Skeat, *The Gospel according to Saint Luke and according to Saint John*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1970 (Unveränderter reprografischer Nachdruck der Ausgabe Cambridge 1874-1878); id., *The Gospel according to Saint Matthew and according to Saint Mark*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1970 (Unveränderter reprografischer Nachdruck der Ausgabe Cambridge 1887 u. 1871). Joseph Bosworth, assisted by George Waring, *The Gospels - Gothic, Anglo-Saxon, Wycliffe and Tyndale versions*. Arranged in parallel columns with preface and notes. London: Gibbings, 1907⁴.
10. Manczak 1987, pàgina 9.
11. Cf. Bynon 1981, pàgina 253: "*Dies bedeutet, daß es keinen zwingenden Zusammenhang zwischen Sprachtypus und historischer Herkunft gibt, so daß aus gemeinsamen typologischen Merkmalen keine Schlüsse etwa für oder gegen eine genealogische Verwandtschaft gezogen werden können*". Pel que fa a la meva precaució en evitar una formulació tant terminant o categòrica com la de Manczak, vulgueu veure id., pàgina 254: "*Dagegen ist die Möglichkeit, daß eine direkte Verbindung zwischen dem Strukturtypus einer Sprache und einer Sprachlandschaft, zu der er gehört oder früher gehört hatte, besteht, durchaus nicht ohne wichtige Perspektive*", on Th. Bynon al·lega el cas de l'acumulació de llengües aïllants en el sud-est d'Àsia o el cas de les llengües balcàniques.
12. Manczak 1987, pàgina 9.

13. Per a una relació força completa de les causes del renovellament lexical d'una llengua, vulgueu veure Peter Braun, *Tendenzen in der deutschen Gegenwartssprache - Sprachvarietäten*, 1987², pàgines 185-186, i sobretot Nabil Osman, *Kleines Lexikon untergegangener Wörter*, 1976³, pàgines 245-256.
14. Per a més detalls (i concretament, la interrelació de les dues menes d'estil que nosaltres esmentem amb *l'estil social o sociolectal, epocal, generacional, etc.*, vulgueu veure Ulrich Püschel, "*Linguistische Stilistik*", a Althaus/Henne/Wiegand 1980², volum 2, pàgina 309; així com Göran Hammarström, "*Idiolekt*", a Althaus/Henne/Wiegand 1980², volum 2, pàgina 431-432, i Werner Kallmeyer/Reinhard Meyer-Hermann, "*Textlinguistik*", a Althaus/Henne/Wiegand 1980², volum 1, pàgina 255. Sobre la importància de l'estil en la creació textual, vulgueu veure també els mots de Scardigli 1971, pàgines 157-158.
15. Manczak 1987, pàgines 1-5.
16. Es tracta de la traducció del *Nou Testament* feta per Oldig Boekhoff i publicada a Aurich el 1915 a cal'editor A.H.J. Dunkmann. Pel que fa a la segona traducció del nou testament emprada per ell, les dades que ell en dona no han bastat per identificar-la. Potser sigui la traducció de Ernst Voss, *Dat Ni Testament*. Berlin: Verlag Britische und Ausländische Bibelgesellschaft Berlin S.W. 11, 1935². De tota manera, és irrellevant per al nostre cas si es tracta realment d'aquesta traducció o d'una altra.
17. Cf. Manczak 1987, pàgina 5: "...the similarities between Swedish and other Germanic dialects are the following: Danish 111, East Frisian 48, Low German 36, Middle German 31, Upper German 22". És a dir, constatem astorats que els punts de similitud entre suec i baix-alemany, seguint el mètode de Manczak, són numèricament força diferents, segons que variï el dialecte que es pren com a punt de referència i l'autor de la traducció, base de la comparació i que hi ha més divergències entre el dialecte frisó occidental i el baix-alemany septentrional (tots dos dialectes d'una mateixa llengua!) que no entre l'alt-alemany mitjà i el baix-alemany septentrional (dues llengües diferents!).
18. Salmons 1985, pàgina 450.
19. A la llista que trobem a Manczak 1987, pàgines 2-4, hi ha un sens fi de préstecs de l'alt-alemany al suec que porten a resultats diferents en la comparació d'ambdues llengües: Ignora que en suec *blev, bliver, då, där, följde, hövetsman, krigsman, lam, men, prästen, räcken, ren, rörde, ske, spetiälsk, strax*, són aportacions del baix alemany o de l'alt-alemany mateix.
20. El mateix s'esdevé quan separa el suec *Himmelriket* del baix-alemany *Gotts rik* (Manczak 1987, pàgina 3), el suec *bad* del baix-alemany (frisó) *sprak (=språk)*, el suec *räkte* i el baix-alemany (frisó) *streckde* etc.

21. En la llista esmentada a la nota anterior, trobem resultats divergents per motius d'estil a (normalitzem l'ortografia de les formes de l'alt-alemany superior; dins parèntesis, les formes citades per Manczak en llur forma originària):

Luter nur	Biblia en alemany superior <i>allein</i> .
<i>Kinder</i>	<i>Söhne</i> . < <i>sune</i> >
Volk	Gessellschaft.
Heulen	Weinen, < <i>wainen</i> >
Hauptmann	Centurio.
Kannst	mags. < <i>macht</i> >
Kriegsknechte	Ritter.
gichbrüchig	liedesüchtig. < <i>litsuchtig</i> >
viele	manche. < <i>manig</i> >
Morgen	Oste.
Priester	Pfaffe. < <i>pfaffen</i> >
Aussätziger	Mieseliger. < <i>misliger</i> >
alsbald	allzuhand
wie	als.
Zähneklppern	Griesgramen.
trat näher	ist genaht. < <i>genacht</i> >
ausgestoßen	geworfen.
Abend	Westen.
Zeugnis	Gezeug.

Aquesta llista, força significativa, es pot fer extensiva a la comparació entre succ i baix-alemany, entre alt-alemany i baix-alemany, etc.

22. Cf. Hans Eggers 1986, 1. pàg. 51-52: "Luther, vielleicht der sprachgewaltigste Uebersetzer, den Deutschland hervorgebracht hat, brachte mit all seiner sprachschöpferischen Kraft doch eigentlich nur die Ernte ein, die in althochdeutscher Zeit ausgesät [...] worden war". Id., pàg. 50: "Wenn der junge Theologiestudent den griechischen und lateinischen Bibeltext in die Muttersprache überträgt, so verdanken sie diese (relative) Mühelosigkeit der unermesslichen schwierigen Arbeit an der Entwicklung der deutschen Sprache, die die Gelehrten der althochdeutschen Zeit auf sich nahmen".
23. Cf. entre d'altres, Ernst Aufderhaar, *Gotische Lehnwörter im Althochdeutschen*; Rudolf von Raumer, "Ueber den geschichtlichen Zusammenhang des Gothischen Christenthums mit dem Althochdeutschen - Anfragen und Vermutungen"; Friedrich Kluge, "Gotische Lehnworte im Althochdeutschen", Hans Eggers, *Deutsche Sprachgeschichte*, Band 1, pàg. 149-150: "Von der Sprache her muß jedenfalls ein sehr kräftiger christlich gotischer Einfluß festgestellt werden, und wenn nicht die Goten selbst als Missionare diese Einflüsse ausübten, dann müssen sich andere Kräfte die bei den Goten offenbar besonders früh und stark ausgebildete Sprache eines volkstümlichen Christentums zu eigen gemacht haben"; id., pàg. 139: "man verdankt Friedrich

- Kluge den unumstößlichen Nachweis, daß es die Goten waren, die diese Bezeichnungen von den Griechen übernahmen und sie später an die bairischen Nachbarn weitergaben"; Piergiuseppe Scardigli, *Die Goten - Sprache und Kultur*, pàgines 216-231; Ferdinand Wrede, *Ingwäonisch und Westgermanisch*, especialment pàg. 377-380, etc.
24. Cf. Theodor Frings 1957³, p. 47-48, per més que deixa oberta la qüestió en formular-la en forma de pregunta: "Deutsch = gotisiertes Westgermanisch?"
  25. Stefan Sonderegger, *Grundzüge deutscher Sprachgeschichte*, pàg. 142, 153-154; Hans Eggers, *Deutsche Sprachgeschichte*, 1, 148-154, 1, 199; i 1, 208-209.
  26. Cf. Piergiuseppe Scardigli, op. cit., pàg. 217: "So kam es, daß die Alemannen ihrerseits den Schutz der Goten gegenüber den Franken übernahmen und daß ein gotischer *dux* die militärische Organisation im Gebiet der Alemannen leitete" i "Der zweite Grund, weswegen wir für die Botschaft Wulfilas einen über die Grenzen der gotischen Königreiche hinausgehenden Aktionsradius annehmen dürfen, besteht in der wohlbekanntenen Expansionspolitik, die Theoderich gegen das Ende des 5. und zu Beginn des 6. Jhdts. betrieb" i a la pàg. 218 s'explica la influència dels gots sobre Turingis i indirectament sobre els Bàvars.
  27. Remeto sobretot a Ernst Schwarz, *Goten Nordgermanen, Angelsachsen*, pàgines 129-131 i a Ludwig Rösel, *Die Gliederung der germanischen Sprachen nach dem Zeugnis ihrer Flexionsformen*, pàgines 55-56.
  28. Cf. Wolfram Euler, "Gab es ein ostgermanisches Sprachgebiet in Südkandinavien?", especialment pàg. 8-14, on ens presenta unes inscripcions rúniques en germànic oriental procedents de territori escandinau meridional, que juntament amb les altres ja esmentades fonts ajuden a cimentar la tesi que els gots tingueren el seu origen primer a Escandinàvia per passar-ne després al territori continental entre Oder i Vístula.
Pel que fa al material arqueològic investigat, remeto especialment a les obres d'Oxenstierna, *Die Urheimat der Goten*, que he de citar a partir de referències, i a l'article de Schwarz, "Die Herkunftsfrage der Goten", esp. pàg. 300.
  29. Manczak 1987, pàgines 16-17, que són resposta a Salmons 1985, pàgina 457. "The glottochronologists base their conclusions on the analysis of a limited number of words, whereas I examine any words found in any texts [...]. The glottochronologists analyze a list of words, a kind of vocabulary, whereas I analyze texts[...]".
  30. Cf. Bynon 1981, pàgina 255, la llista oferida per Johann Tischler, *Glottochronologie und Lexikostatistik*, p. 45-86 i les llistes que Morris Swadesh ofereix al seu article "Towards greater accuracy in lexicostatistic dating", pp. 132-137.

31. Cf. Braun 1987, pàgina 160 („Man muß allerdings berücksichtigen, daß bei dieser frequenziellen Abstufung die Funktionswörter [...] fast 50% der laufenden Texte ausmachen“) i sobretot, pàgina 165-166 („Obwohl sie [die *funktionswörter*] im Lexikon nur einen gesamtbestand von), 5% erreichen, stellen sie in Texten den Hauptteil des Sprachmaterials“). Convé esmentar doncs que Manczak inclou com a part del lèxic una classe de mots que pertanyen més aviat al camp de la gramàtica: Els mots funcionals; per a més detalls, cf. Braun, *Tendenzen*, pàg. 162; Heinrich Weber, "*Morphenik*", punt 4.3.1.; Klaus Welke, "Bedeutung, Sprache und Denken", pàg. 114: Ferner sind auch bestimmte Wörter als grammatische un nicht als lexikalische Elemente anzusehen. Es handelt sich um die sogenannten Hilfsörter (auch Formwörter, Funktionswörter, leere Wörter, Synsemantika genannt), z.B. Hilfsverben, Artikel, Konjunktionen und Präpositionen. Zusammenfassend kann man die Wortstellung, [...], grammatische Morpheme und Hilfsörter als grammatische Mittel den lexikalischen Mitteln, nämlich den Wörtern bzw. Lexemen gegenüberstellen." Si Manczak no inclogués aquests mots funcionals -que conformen classes de mots tancades i petites- i es limités als mots lexicals o *Inhaltswörter*, que conformen pròpiament el lèxic d'una llengua i que són una classe de mots oberta, els seus resultats serien tots uns altres, ja que són aquests mots els que ocupen la major part de les seves llistes.
32. A Manczak 1987, pp. 2-4: Sohn, Haus, Leute, gehen, kommen, sagen, sprechen, geschehen, übel, groß, viel, Diener, Glaube, glauben, werfen, zeigen, amb algun cas *fronterer* con és ara *folgen*.
33. Cf. Wolfram Euler, "Gab es ein ostgermanisches Sprachgebiet in Südkandinavien?", pàgina 14.

BIBLIOGRAFIA

- ALTHAUS, Hans Peter, und Helmut Henne, und Herbert Ernst Wiegand (Hrsg.), *Lexikon der Germanistischen Linguistik*. 4 Bände. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1980².
- AUFDERHAAR, Ernst, *Gotische Lehnwörter im Althochdeutschen*. Marburg: R. Friedrich's Universitäts-Buchdruckerei (Inhaber Karl Gleiser), 1933 (Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Philosophischen Fakultät der Universität Marburg. Dezember 1931.)
- BIRNBAUM, Henril, "Indo-Europeans between the Baltic and the black Sea". In: *JIES* 12 (1984), Seiten 235-259.
- BOEKHOFF, Oldig, *Dat näie Testament in dat ostfräske Plattdüts*. Oeferset't van Oldig Boekhoff. Aurich: Druk un Verlag van A.H.J. Dunkmann, 1915.
- BONDZIO, Wilhelm (Leiter des Autorenkollektivs), *Einführung in die Grundfragen der Sprachwissenschaft*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1984².
- BRAUN, Peter, *Tendenzen in der deutschen Gegenwartssprache - Sprachvarietäten*. Stuttgart/Berlin/Köln: Verlag W. Kohlhammer, 1987² (Kohlhammer Urban-Taschenbücher, Band Nr. 297.)
- BYNON, Theodora, *Historische Linguistik*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1981.
- EGGERS, Hans, *Deutsche Sprachgeschichte*.
Band 1: Das Althochdeutsche und das Mittelhochdeutsche.
Band 2: Das Frühneuhochdeutsche und das Neuhochdeutsche. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, 1986³ (Rowohlts Enzyklopädie, Rowohlt-Taschenbuch Nr. 425 und 246.)
- EULER, Wolfram, "Gab es ein ostgermanisches Sprachgebiet in Südsandinavien? - Zur Frage gotisch-ostgermanischer Runeninschriften in Südschweden und Dänemark". In: *NOWELE* 6 (1985), Seiten 3-22.
- FRINGS, Theodor, *Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache*, Halle an der Saale: VEB Max Niemeyer Verlag, 1957³.
- GRIMM, Jacob und Wilhelm, *Deutsches Wörterbuch*. München: DTV, 1984 (Fotomechanischer Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1858-1984) (dtv-Buch Nr. 5945.)
- HAMMARSTRÖM, Göran, "Idiolekt". In: Althaus/Henne/Wiegand 1980², Band 2, Seiten 428-433.
- KALLMEYER, Werner, und Reinhard Meyer-Hermann, "Textlinguistik". In: Althaus/Henne/Wiegand 1980², Band 1, Seiten 242-258.

- KLUGE, Friedrich, Gotische Lehnworte im Althochdeutschen. In: PBB 35 (1909), S. 124-160.
- KRÜGER, Bruno (Leiter des Autorenkollektivs), *Die Germanen - Geschichte und Kultur der germanischen Stämme in Mitteleuropa*.
Band 1: Von den Anfängen bis zum 2. Jahrhundert unserer Zeitrechnung.
Band 2: Die Stämme und Stammesverbände in der Zeit vom 3. Jahrhundert bis zur Herausbildung der politischen Vorherrschaft der Franken.
Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1988⁵ (Band 1.) bzw. 1987² (Band 2.) (Lizenzausgabe der Ausgabe Berlin, 1988.)
- KUFNER, Herbert L., "The grouping and separation of the Germanic Languages". In: Coetsem/Kufner 1972, S. 71-97.
- KUHN, Hans, "Zur Gliederung der germanischen Sprachen". In: Hans Kuhn, *Kleine Schriften - Aufsätze und Rezensionen aus den Gebieten der germanischen und nordischen Sprach-, Literatur- und Kulturgeschichte*. Erster Band: Sprachgeschichte, Verskunst, Seiten 246-290. Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1969.
- LEXER, Matthias, *Mittelhochdeutsches Wörterbuch - Zugleich als Supplement und alphabetischer Index zum Mittelhochdeutschen Wörterbuch von Benecke-Müller-Zarncke*. 3 Bände. Stuttgart: S. Hirzel Verlag, 1979 (Reprografischer Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1872.)
- MANCZAK, Witold, "Kamen die Goten aus Skandinavien?". In: IF 87 (1982), S. 127-137.
- MANCZAK, Witold, "L'habitat primitif des goths". In: Folia Linguistica Historica 7,2 (1987), S. 371-380.
- MANCZAK, Witold, "On the Ausgliederung of Germanic languages". In: JIES 15 (1987), S. 1-17.
- MANCZAK, Witold, "Origine méridionale du gotique". In: Diachronica 1 (1984), Seiten 79-102.
- MARKEY, Thomas L., *Germanic Dialect Grouping and the Position of Ingvaënic*. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1976 (Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft, Nr. 15.)
- MAURER, Friedrich, *Nordgermanen und Alemannen - Studien zur germanischen und frühdeutschen Sprachgeschichte, Stammes- und Volkskunde*. München/Bern: 1952³ (Bibliotheca Germanica, Band Nr. 3.)
- MUUB, Rudolf, *Das Nee Testament Plattdüütsch*. Breklum: Breklumer Verlag, 1975.
- OSMAN, Nabil (Hrsg.), *Kleines Lexikon untergegangener Wörter - Wortuntergang seit dem Ende des 18. Jahrhunderts*. München: C. H. Beck'sche Verlagbuchhandlung, 1976³.

- PENZL, Herbert, "Zur gotischen Urheimat und Ausgliederung der germanischen Dialekte". In: IF 90 (1985), Seiten 147-167.
- PÜSCHEL, Ulrich, "Linguistische Stilistik". In: Althaus/Henne/Wiegand 1980², Band 2, Seiten 304-313.
- RÖSEL, Ludwig, *Die Gliederung der germanischen Sprachen nach dem Zeugnis ihrer Flexionsformen*. Nürnberg: Verlag Hans Carl, 1962 (Erlanger Beiträge zur Sprach- und Kunstwissenschaft, Band Nr. 11.)
- SALMONS, Joseph C., "Methods of prehistorical dialect grouping: The role of lexical data in the Germanic *Ausgliederung*". In: JIES 13 (1985), S. 445-465.
- SCARDIGLI, Piergiuseppe, *Die Goten - Sprache und Kultur*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhanlung (Oscar Beck), 1973.
- SCHWARZ, Ernst, "Die Herkunftsfrage der Goten". In: Ernst Schwarz (Hrsg.), *Zur germanischen Stammeskunde - Aufsätze zum neuen Forschungsstand*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972 (Wege der Forschung, Band Nr. 249.), Seiten 287-308.
- SCHWARZ, Ernst, *Goten, Nordgermanen, Angelsachsen - Studien zur Ausgliederung der germanischen Sprachen*. München: Leo Lehnen Verlag GmbH (glz. Bern: A. Francke AG. Verlag) 1951 (Bibliotheca Germanica, Band Nr. 2.)
- SCHWARZ, Werner, *Principles and Problems of Biblical Translation - Some reformation controversies and their background*. Cambridge at the University Press, 1955.
- SONDEREGGER, Stefan, *Althochdeutsche Sprache und Literatur - Eine Einführung in das älteste Deutsch. Darstellung und Grammatik*. Berlin/New York: Verlag Walter de Gruyter & C., 1987² (Sammlung Göschen, Band Nr. 8005.)
- SONDEREGGER, Stefan, *Grundzüge deutscher Sprachgeschichte - Diachronie des Sprachsystems*.
Band 1: Einführung - Genealogie - Konstanten. Berlin/New York: Verlag Walter de Gruyter & Co., 1979.
- STEENBERGEN, G. Jo., "A note on the position of Germanic in the Indo-European language-family". In: *Leuvense Bijdragen* 71 (1982), S. 453-454.
- SWADESH, Morris, "Towards greater accuracy in lexicostatistic dating". In: *International Journal of American Linguistics* 21 (1955), S. 121-137.
- TISCHLER, Johann, *Glottochronologie und Lexikostatistik*. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1973 (Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft, Band Nr. 11.)

VOSS, Ernst, *Das Ni Testament*, Berlin: Verlag Britische und Ausländische Bibelgesellschaft Berlin S.W. 11, 1935².

WEBER, Heinrich, "Morphemik". In: Althaus/Henne/Wiegand 1980², Band 1, Seiten 159-169.

WELKE, Klaus, "Bedeutung, Sprache und Denken". In: Bondzio 1984², Seiten 73-125.

